

Baksa Eszter V. éves hallgató,
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar
Politológia szak

Munkaerő mobilitás a Schengeni Egyezmény függvényében¹

1.

A Schengeni Egyezmény kettősségét a foglalkoztatás-politika területén lehet a leginkább realizálni, hiszen a Schengeni-övezetbe tartozó országok felé lebontották a határátkelőket, de a szabad munkaerő-áramlás nem valósulhatott meg minden ország felé. Míg a foglalkoztatáspolitikát az Unió első pillérébe (Európai Közösségek) tartozik, addig a Schengeni Egyezmény a harmadik pillér, a Bel- és Igazságügyi Együttműködés része. A munkaerő mobilitás mégis olyan terület, mely mindkét pillért érinti, hiszen a négy szabadság elve csak akkor valósulhat meg, ha a határok nyitva állnak a mobil állampolgárok előtt. A magyar munkaerőpiacot érdekellentétek jellemzik, hiszen nemzeti érdek a magyar munkavállalók itthoni foglalkoztatása, a külföldiekkel szembeni derogáció, de az Európai Unió által meghatározott célok közé a munkaerőpiac liberalizálása és az Unió állampolgárok szabad munkavállalása tartozik. Ez egy olyan kettősség, mely az Unió különböző szakpolitikái területén gyakran megjelenik, ez esetben pedig Magyarország áll kettős helyzet előtt, hiszen pozitív diszkriminációt szeretne alkalmazni saját állampolgáraival szemben, de az EU elvárásainak is meg akar felelni.

A Schengeni Egyezmény Magyarországon való hatályba lépésével Magyarországnak háromféle határ-országokkal kell szembenéznie: (1) Tagjai a Schengeni Egyezmény (Szlovákia, Ausztria, Szlovénia). (2) Tagjai az Európai Uniónak, de a Schengeni Egyezmény

¹ A „Kárpát-medencei Fiatal Politológusok Konferenciája - 50 éves az Európai Unió - Többszintű kormányzás az Európai Unióban” című konferencián elhangzott előadás írott változata (Szeged, 2007. november 30. - december 1.)

még nem lépett hatályba (Románia). (3) Nem tagjai az Európai Uniónak (Ukrajna, Szerbia, Horvátország). (1. melléklet)

Tapasztalataim azt mutatják, hogy a munkaerő mobilitásnak kétféle iránya van: (1) a migráció iránya keletről nyugatra mutat, vagyis Magyarországról gyakran a német nyelvű Európa felé, valamint (2) a mobil munkavállalók a szegényebből a gazdagabb régiókba vándorolnak, hiszen ebben az esetben a minimálbér különbségek fontosak lehetnek. Éppen ezért Magyarország esetében beáramló munkaerővel kell számolni Szlovákia, Ukrajna, Románia, Szerbia és Horvátország esetében, míg a kiáramló munkavállalók számára Ausztria és Szlovénia lehet vonzó. A Schengeni-övezetbe való belépésünk közeli dátuma miatt a következőkben elsősorban az Európai Unióból érkező, vagy az Európai Unióba távozó munkavállalókat vizsgálom. A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal tájékoztatása szerint nincs hivatalos adat a migráns munkavállalókról, így gyakran csak a becsült adatokkal lehet számolni. Mivel nincs összeurópai statisztikai adat a munkavállalói mobilitásról, ezért gyakran csak megközelítő információk léteznek egy adott ország – ebben az esetben Magyarország – elvándorolt állampolgáiról és a külföldi munkavállalók részvételéről a magyar munkaerőpiacon.

A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai szerint 2006-ban Magyarországon a külföldi munkavállalók 84,3 %-át három ország képviselte: a Romániából érkező munkavállalók évek óta hagyományosan a legnagyobb számban vannak jelen a magyar gazdaságban, arányuk 47,01 %. Létszámban őket követik a szlovák munkavállalók 25,21 %-os, majd az ukrán állampolgárok 12,09 %-os arányban az érvényes engedélyek, regisztrálások és zöldkártya igazolások alapján. A 2007-es év azonos időszakában az adatok alig változtak, hiszen továbbra is a román munkavállalók foglaltak el számottevő részt Magyarországon a külföldi dolgozók körében (42, 58%), második helyen a szlovákok (25,84%), őket pedig az ukránok (12,78%) követték. (Az engedélyek számáról készített összesítést a 2. számú melléklet tartalmazza.)

Csatlakozásunkat követően nem változott jelentősen a Magyarországon dolgozó külföldiek létszáma – jelenleg körülbelül 62-64 ezer külföldi munkavállaló tartózkodik hazánkban. Az egészségügyben és a feldolgozóiparban kifejezetten szükségünk van a beáramló munkaerőre (ápolónők, lakatosok, esztergályosok, stb.), mert ezekben a szektorokban krónikus munkaerőhiány tapasztalható. Ma már kevés olyan fiatal van, aki a szakmunkásképzést választja általános iskola után, hiszen nagyobb presztízst ad a szakközépiskola vagy a gimnázium, melyekkel az érettségi is megszerezhető. Ez viszont a

szakmunkások hiányát eredményezte Magyarországon – miközben diplomás fiatalokból túlképzés van, pedig a munkaerő-piaci kereslet nem ezt a képet mutatja. Éppen ezért érdemes lenne a magyar oktatási rendszert átformálni.²

Tanulmányomban csak a legális munkavállalókról készített hivatalos adatokat említem, hiszen az illegális munkavállalók száma ma még nehezen mérhető, arról csak becslések léteznek. A személyek szabad mozgásának megvalósulásával viszont (Magyarország tagja lett a Schengeni-övezetnek) a külföldiek legális munkavállalásáról is egyre kevesebb kvantitatív adattal rendelkezünk.

2.

A Schengeni Egyezmény életbe lépésével a magyar-szlovák határon megszűnt a határellenőrzés, ez pedig megteremti a négy szabadság elvének teljes kibontakozását, hiszen a munkaerő szabad áramlásának előfeltétele a munkahelyek megközelíthetősége is. 2007. októberében a szlovák és a magyar kormány 14 híd építéséről tárgyalt a közös határszakaszon, mely nagyban megkönnyítené az egykori határok átlépést.³ A tömegközlekedés és a közúti úthálózat összehangolásával az ingázók száma növelhető lenne a határ menti településeken, ez pedig mindkét fél számára előnyökkel járhat, hiszen ezáltal emelkedne a foglalkoztatottság és növekedne a gazdaság teljesítőképessége is.

A 2004-es bővítés óta 70 százalékkal nőtt a Szlovákiából érkező vendégmunkások száma. A munkaügyi központok aggodalmának oka az, hogy nem az északkeleti – munkanélküliséggel küzdő – megyékben helyezkednek el a szlovák munkavállalók, hanem Győr és Komárom térségében, ahol egyébként is gyorsabban fejlődik a gazdaság. A gazdaság fejlődése viszont magával hozta, hogy az északi határ mentén szükség van a szakképzett munkaerőre, hiszen sokszor a magyar munkavállalók kevésnek bizonyulnak, ilyenkor pedig szívesen fogadják a szlovák munkavállalókat is. Magyarországon a fizetések körülbelül 40-50 százalékkal magasabbak, mint északi szomszédainknál. Nemcsak a földrajzi közelség, hanem a nyelvismeret miatt is főleg a Szlovákiában élő magyar kisebbség tagjai jönnek át munkát vállalni, valamint a határ mentén élő (gyakran magyarul is beszélő) szlovákok.

² http://www.jobpilot.hu/content/journal/kozeppont/2006/kulfmagy.html?Jobs_Session=98418d7e7062f73750edbd97d038e49c& Letöltve: 2008. március 4.

³ http://www.mfor.hu/cikkek/Hidak_lephetik_el_a_magyar_szlovak_hatart.html
Letöltve: 2008. március 4.

Magyarország és Szlovákia között 2004. május 1-je óta megvalósult a kölcsönös munkaerőpiaci nyitás. Védintézkedés akkor foganatosítható, ha a másik új tagállam állampolgárainak munkavállalása súlyos munkaerőpiaci zavart, vagy annak közvetlen veszélyét idézi elő.⁴ A hazánkban dolgozó szlovák ingázók száma ma körülbelül 30 ezerre tehető. A magasabb bérek, és a több álláslehetőség vonzza a szlovák munkavállalókat Magyarországra. Ők főként nővéként, építő- valamint a fémfeldolgozó-iparban helyezkednek el. Sokaknak a textil-, az elektronikai ipar, a teherforgalom vagy a telekommunikáció ad munkát.⁵

Gyakori, hogy a munkaadók Szlovákiából kölcsönzik a munkaerőt. Az adó- és társadalombiztosítási terheket ilyenkor a kölcsönző cég fizeti ugyan, a bérmunkások azonban kiszolgáltatott helyzetben vannak: jutalmat és más juttatásokat nem kapnak, nem tudják, hogy aktuális szerződésük lejártá után lesz-e munkájuk, felmondási időről, végkielégítésről sokszor nem álmodhatnak. Tartósan a cégeknek mégsem éri meg kölcsönzött munkaerővel dolgoztatniuk, de rövid távon – főleg szezonális munka esetén – még spórolhatnak is ezen. Nem kell felvételiztetni, nem okoz gondot a munkavállaló betegsége vagy szabadsága. A kölcsönzőnek fizetett díjat egyszerű költségként el lehet számolni.

Magyarország a viszonyosság elvét alkalmazta Szlovákiával szemben, bár a Csatlakozási Szerződés lehetővé tette, hogy adminisztratív célú regisztrációt alkalmazzunk a külföldi munkavállalókkal. Idővel viszont a szabad munkaerő-áramlás miatt ez az igazolási forma is jelentőségét veszti, így az adatokat csak becslésekre lehet alapozni. A probléma nem a létszámmal van, hanem inkább azzal, hogy sokszor kiszorítják a magyar munkaerőt a piacról, nem a magyar munkaerő pótlására, hanem a magyar munkaerő helyett alkalmazzák őket. Előfordul, hogy a pozíció betöltésére nem találnak alkalmas magyar jelentkezőt, de gyakoribb, hogy azért alkalmazzák a szlovák dolgozót, mert a hazaiak által kért bérnél alacsonyabbért is foglalkoztathatják. A szlovákok e nagyfokú mobilitása is hozzájárult ahhoz, hogy a magyar kormány korlátozásokat vezetett be a román és bolgár munkavállalókkal szemben.

⁴ http://www.eu2004.hu/index.php?op=kerdesvalasz_tema_lista&category_id=027001

Letöltve: 2006. január 24.

⁵ <http://origo.hu/allas/aktualis/2006011830ezer.html> Letöltve: 2006. január 26.

3.

Ukránok esetében kötelező a vízum, ezáltal viszont csökkenhet az ukránok száma a magyar munkaerőpiacon. A keleti megyékben jelentős illegálisan foglalkoztatott ukrán tartózkodik, a Schengeni Egyezmény életbe lépése után viszont ez a munkavállalói réteg eltűnhet (őket főleg az építőiparban foglalkoztatják). A magyar munkaerőpiacnak ezt a hiányt pótolnia kell majd. A legálisan dolgozók előtt is nehezedett az út Magyarország felé, pedig a románok és a szlovákok után innét érkezik a legtöbb külföldi munkavállaló.

4.

Mivel Románia az Európai Unió tagja (bár a határellenőrzések a román-magyar határon megmaradnak), így jelentős változás nem lesz a munkaerő mobilitás tekintetében, ezt nem igazán befolyásolja, hogy Magyarország a Schengeni-övezet része lett. A magyar képviselők álláspontját „hitelességi dilemma” jellemezte, amikor Románia az Európai Unióhoz csatlakozott 2007. január 1-jén.⁶ A munkaerőpiac megnyitásának kérdésében ellentétes vélemények jelentkeztek, ez pedig jelentős dichotómiát eredményezett. Ennek a kettősségnek a fő szembenálló tényezői: (1) Magyarország 2004-es csatlakozásakor a magyar képviselők hangsúlyozták, hogy a „rég” tagállamok nem alkalmazták a „liberális munkaerőpiac” elvét, hiszen azok derogációval éltek, és így nem valósulhatott meg teljes mértékben a személyek szabad mozgása. A derogáció tehát korlátot szabott a négy fő szabadságjog megvalósulásának. (2) Románia csatlakozásakor már a magyar képviselők sem találták annyira rossznak a derogáció lehetőségét, és amikor arra lehetőségük adódott, ők sem nyitották meg a két új csatlakozó tagállam előtt a magyar munkaerőpiacot.

A 2006. október 26-ai Európai ügyek bizottságának ülése⁷ komoly vitával zajlott, ami hozzájárult ahhoz, hogy az adott szakpolitika képviselői elmondhassák véleményüket. A kormány döntése ekkor még nem volt végleges, de érezni lehetett, hogy a „liberális munkaerőpiac” követelménye nem fog megvalósulni, bár a külügyminiszter asszony tájékoztatása szerint a kormányt érdekelte a különböző álláspontok meghallgatása. Ennek egyik formája az együttes kormányülés (román-magyar kormányülés) volt, melyen a

⁶ SZALAY Klára – SZABÓ Gergely (2007) Románia európai uniós csatlakozása a Magyar Köztársaság Országgyűlésének munkájában In: *Európai Tükör 2007/10. XII. évfolyam* Budapest: Magyar Külügyminisztérium pp. 59-84.

⁷ *EIB-18/2006*. Résztvevők: Dr. Göncz Kinga külügyminiszter asszony, Dr. Eörsi Mátyas (SZDSZ), bizottsági elnök; Ékes József (FIDESZ), bizottsági tag; Kocsi László (MSZP), helyettes tag; és Manninger Jenő (FIDESZ), bizottsági tag.

kormányok egyeztethettek, hogy mi lenne számukra a legelőnyösebb. A magyar kormány 2006. december közepén döntött arról, hogy a román munkavállalók előtt megnyitja-e a teljes munkaerőpiacot. A 2. magyar-román együttes kormányülés után a magyar miniszterelnök azt nyilatkozta, hogy Magyarország a legnagyobb mértékben nyit, ami még nem veszélyezteti a magyar érdekeket.⁸ Ez tehát azt jelenti, hogy a román állampolgárokkal szemben derogációt alkalmazunk, vagyis a hiányszakmákban és a munkaerőhiánnyal küzdő ágazatokban szabadon vállalhatnak munkát, de máshol élünk a két éves korlátozással. Ha azt vesszük figyelembe, hogy a Magyarországon dolgozó külföldieknek majdnem felét a románok teszik ki, és ez a szám évről évre növekszik, akkor érthető a kormány hozzáállása a kérdéshez, de az eddig hangoztatott „liberális munkaerőpiac” követelményével teljesen ellentétes ez az álláspont. A jelenlegi egyeztetések szerint a korlátozás két évig biztosan életben maradna, de a kormány fél évente felülvizsgálná, hogy melyek a hiányszakmák és munkaerőhiánnyal küzdő ágazatok, és az eredményeknek megfelelően felülrírnák a szabályozást. A kormányzat a „pályaudvar-effektussal” érvelt, melynek lényege, hogy a piacukat megnyitó tagállamokban előfordulhat, hogy tömegesen várakoznak a megfelelő pillanatra, amikor legálisan vagy akár illegálisan továbbmehetnek a célországba. (Szlovákia egyébként Románia és Bulgária előtt is megnyitja munkaerőpiacát, pontosan a „liberális munkaerőpiac” elvére hivatkozva, hiszen csatlakozásukkor ők is ezt követelték a „rég” tagállamoktól). A román átlagbér 234 euró, ami éppen a fele a magyarországinak. Egy román kutatóintézet felmérése szerint, ha Magyarország megnyitná a munkaerőpiacát, akkor 100-150 ezer román települne át, mert csábítja őket a magasabb kereset lehetősége.⁹

Magyarország 2007. január 1-jétől ütemezetten nyitotta meg munkaerőpiacát a román munkavállalók előtt. Az első két évben 219 szakmára terjed ki az automatikus engedélykiadás, vagyis a román állampolgároknak munkavállalási engedélyt kell kérniük, de annak megadása automatikus lesz.¹⁰ A meghatározott szakmák és ágazatok mellett továbbra is könnyítetten juthatnak a munkaerőpiacra azok, akik gyakornokként szeretnének dolgozni, vagy szezonális munkát akarnak végezni. Ezekben az esetekben megmarad az eddigi kvótarendszer: évente 700 gyakornok, illetve 8000 szezonális munkás dolgozhat hazánkban.

Románia és Magyarország között 2000-ben jött létre az a bilaterális szerződés, mely rendelkezik a szezonális munkavállalókról és a gyakornokokról. (1) Szezonális munkavállaló

⁸ <http://index.hu/gazdasag/magyar/romkorm06111/> Letöltve: 2006. december 1.

⁹ <http://index.hu/gazdasag/vilag/romu061017/> Letöltve: 2006. december 1.

¹⁰ A 219 szakma az alábbi weboldalon található:

<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=13419&articleID=31151&ctag=articlelist&iid=1>

Letöltve: 2008. március 4.

az, aki a két ország valamelyikének állampolgára, és egy naptári éven belül maximum 6 hónapot a másik ország területén dolgozik. A szezonális munka évszakhoz, idényhez vagy meghatározott eseményhez kötött feladatok elvégzésére irányul. (2) Gyakornok az a személy, aki a két ország valamelyikének állampolgára, 18 és 35 év között van, szakmai végzettségét minimum két éves tanulmányok keretében szerezte meg, külföldi munkavállalásának célja pedig, hogy szakmai ismereteit és nyelvtudását bővítse. A gyakornokok foglalkoztatása legfeljebb 12 hónapos időtartamra terjedhet ki, egy alkalommal 6 hónappal meghosszabbítható. Az egyezmény aláírása óta a keretszámok nem változtak.¹¹

Romániával szemben Csehország, Észtország, Finnország, Lettország, Lengyelország, Litvánia, Szlovákia és Szlovénia teljesen megnyitja munkaerőpiacát. Ausztria, Németország és Hollandia viszont alkalmazza az átmeneti időre vonatkozó korlátozásokat. Írország és Nagy-Britannia, amelyek 2004-ben megnyitották munkaerőpiacukat, most élnek a derogáció lehetőségével. A 2004-ben csatlakozott kelet-közép-európai tagállamok közül egyedül Magyarország élt a derogáció lehetőségével.¹²

Traian Basescu, román államfő a Spiegel Online-nak adott interjújában viszont nem nézte jó szemmel a korlátozásokat: „Nagy-Britannia és Írország szembenően kétféle mércét állított fel, minthogy a románoknak nem adták meg ugyanazokat a hozzáférési feltételeket, mint a 2004-ben csatlakozott kelet-európai államok munkavállalóinak. Ezt mi diszkriminációnak tartjuk. Mégis: minél magasabbak a bérek, annál több román munkavállaló fog visszatérni a hazájába. Biztosíthatom Önöket, Romániában időközben annyi munka lett, hogy most már sürgősen munkavállalókat keresünk.”¹³ A köztársasági elnök szerint Romániára rendkívüli gazdasági fellendülés köszönt, és noha az utóbbi években csatlakozott országok közül Lengyelország után Románia a legnépesebb ország, mégis ott lesz a legtöbb új munkaerőre szükség. Az Unió munkaerőpiacának ellentmondásait tehát a román állásponton keresztül is jól érzékelhetjük: egyrészt sok munkavállalóra lesz szüksége Romániának, ha ott valóban bekövetkezik a gazdasági fellendülés, másrészt kifogásolják, hogy a románok előtt nem nyit teljesen a többi tagállam.

A félelmekre okot adhatott, hogy Romániában jóval alacsonyabbak az átlagfizetések, mint a többi tagállamban, ezért a magasabb fizetések reményében feltételezték, hogy ennek az újonnan csatlakozó tagállamnak az állampolgárai mobilabbak lesznek. Románia gazdasági

¹¹ ÓNÓDI Irén dr. (2001) Magyarok munkavállalása az Európai Unióban. In: Dr. LUKÁCS Éva - Dr. KIRÁLY Miklós (Szerk.) (2001) *Migráció és Európai Unió*, Budapest: Szociális és Családügyi Minisztérium pp. 345-346.

¹² <http://index.hu/politika/kulhitek/?main&293599> Letöltve: 2006. december 27.

¹³ <http://index.hu/politika/kulfold/eu/romeu2371181/> Letöltve: 2006. december 27.

fejlődésével viszont mind többen és többen térhetnek vissza hazájukba, ezért az Uniónak is érdeke, hogy e tagállamot az Unió fejlettségi szintjére emelje.

Jelenleg 2,5 millió román állampolgár dolgozik a világ különböző részein, miközben a lakosság 21,6 millió fő. A foglalkoztatottsági ráta 58,8%, a munkanélküliségi ráta pedig 2007-re 6,9%-ra csökkent. A gazdasági növekedés az elmúlt években 7-8% volt. A román nemzeti munkaerőpiacnak nagy valószínűséggel még szüksége lesz a távol lévő munkaerőre. A Nemzetközi Migrációs Intézet felmérése szerint Moldovában közel 20 000 gyerek él, akinek legalább az egyik szülője külföldön dolgozik, 20%-uknak pedig mindkét szülője távol van. Az elvándorlás motivációs tényezőit ebben az esetben is a magasabb bérek, több munkalehetőség és jobb életszínvonal jelentik.¹⁴

A román munkavállalók főként Olaszországban, Spanyolországban, Németországban és Magyarországon próbálnak szerencsét – az első két országban a nyelvi hasonlóság miatt; empirikus tapasztalatok is bizonyítják, hogy körülbelül 3 hónap alatt elsajátítják ezeket a nyelveket. A foglalkoztatáspolitikai újabb dichotómiája jelent meg akkor, amikor egy román állampolgár megölt egy olasz nőt Olaszországban 2007 novemberében, mire felerősödtek az aggodalmak a külföldi munkavállalókkal kapcsolatban. A helyzetet súlyosbította, hogy a román férfi illegális munkavállaló volt, a románok lakta területeken pedig növekedett az erőszakos bűncselekmények száma. Olaszországban közel 1 millió román állampolgár dolgozik, az említett gyilkosság hatására pedig a kormány felvetette a munkaerő-piaci korlátozások lehetőségét. Ez a példa is jól mutatja, hogy a foglalkoztatáspolitikai „ingamozgása” minden körülmények között jelen van, egyetlen esemény megváltoztathatja egy egész ország álláspontját.¹⁵

Az ECAS adatai szerint 2007 júniusában több mint 22 ezer román állampolgár dolgozott legálisan Magyarországon, közülük közel 4 ezren abban a 219 szakmában, melyben könnyített eljárással adják ki a munkavállalási engedélyt. A Szociális és Foglalkoztatási Minisztérium előrejelzése szerint a következő években 1-3% között fog emelkedni a román munkavállalók száma hazánkban, tehát nem jelentenek majd jelentős veszélyt a hazai munkavállalókra.

Románia esetében tehát jól látható, hogy Magyarországnak nem volt koherens álláspontja a munkaerőpiac liberalizálását illetően, csatlakozásakor felerősödtek az integrációval ellentétes álláspontok. 2009-ig viszont még változtathatnak ezen, hiszen az

¹⁴ TRASER 2008:6-13.

¹⁵ TRASER 2008:26-29.

előzetes tárgyalások alapján a magyar kormány csak eddig kívánja fenntartani a korlátozásokat.

5.

Szerbia esetében viszont érdekes lehet a helyzet, hiszen a vízumkényszer itt már megjelenik, vagyis aki Magyarországra utazik, az egyben belép a Schengeni-övezet térségébe, így a szerbeknek Schengeni-vízummal kell rendelkezniük.

6.

Mivel Horvátország csatlakozási tárgyalásokat folytat az Európai Unióval, ezért a vízumkötelezettséget ott már eltörölték, horvát állampolgár személyigazolvánnyal is átlépheti a Schengeni határt, amennyiben előzőleg a honi illetékes hatóságánál kiváltotta az ilyen esetre előírt betétlapot, amibe a határon bepecsételnek.¹⁶

7.

Szlovénia esetében a viszonzosság elvét alkalmaztuk, így a határellenőrzés megszüntetése nagyban megkönnyíti a munkaerő szabad áramlását, a gazdasági fejlettség és az euró bevezetése pedig növelheti a magyar munkavállalók számát Szlovéniában.

8.

Ausztria esetében is a kiáramló munkaerő lehet számottevő, itt viszont megjelenik a nemzeti és az integrációs érdekek ellentéte, hiszen a határellenőrzés megszűnt, de a munkaerő-piaci korlátozásokat továbbra is fenntartja Ausztria. Ausztria a csatlakozásunk után is fenntartotta a korábbi munkavállalási engedélyre épülő korlátozást, mely szerint előreláthatólag 2011-ig a magyarok foglalkoztatása munkavállalási engedélyhez kötött.¹⁷ A meghatározott kvótát biztosító kétoldalú egyezmények is hatályban maradtak: e szerint a

¹⁶ <http://info.dunaujvaros.hu/index.php?p=hir&hid=282> Letöltve: 2008. március 4.

¹⁷ http://www.mfa.gov.hu/kulkepviselet/AT/hu/hu_tudnivalok/nem_onallo_munkavallalas.htm
Letöltve: 2008. február 20.

gyakornokok ausztriai foglalkoztatásának kerete 1800 fő, határmenti ingázók ausztriai foglalkoztatására 2050 főt fogadnak.¹⁸

Magyarországnak és Ausztriának bilaterális egyezményre épülő megállapodása van a gyakornokok számáról és a határ menti ingázók munkavállalásáról. Mindkét egyezményt 1997. március 26-án írták alá Szombathelyen, melyet a 37/1998. (III. 1.) sz. Korm. rendelet hirdetett ki. Ezen szerződések meghatározzák a gyakornokok és ingázók pontos fogalmát: (a) Gyakornoknak minősül, aki az említett két ország valamelyikének állampolgára, szakképesítéssel vagy megfelelő szakmai tapasztalattal rendelkezik, 18 és 35 év között van, aki szeretné szakmai és nyelvi ismereteit a másik állam területén bővíteni átmeneti foglalkoztatás keretében. (b) Ingázónak minősül az, aki az említett két állam valamelyikének állampolgára, állandó lakhelye a határ menti térségek egyikében van, és a másik állam határ menti térségében foglalkoztatják, de lakhelyére naponta visszatér. Az osztrák-magyar vegyesbizottság a kvótát a 2000-es évre gyakornokok esetében 400 főben határozta meg, míg ingázók esetében 900 főt engedélyezett.¹⁹ Látható, hogy az idők során mindkét szám jelentősen növekedett, hiszen azt évről évre felülvizsgálják, és új kvótákat állapítanak meg.

Jelenleg a gyakornoki kontingens 80 százalékát használják ki. A jövőbeli gyakornokoknak először a fogadóhelytől kell befogadási nyilatkozatot kérnie, s ezzel fordulhat a területileg illetékes magyar Munkaügyi Központhoz. A gyakornoki munkavállalói engedélyt legalább 6 hónapra, de legfeljebb 12 hónapra adják a 18-35 év közötti fiataloknak. (Kivételes esetekben a gyakornoki engedély még 6 hónappal meghosszabbítható.)²⁰ A Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának tájékoztatása szerint jelenleg 1100 magyar gyakornok tartózkodik Ausztriában.

Az ingázókra vonatkozó egyezmény Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megye lakosaira terjed ki, és ezt 6 hónapra adják (a 2005-ös keret már augusztusban kimerült). Osztrák részről Bruck an der Leitha, Neusiedl am See, Eisenstadt (beleértve a saját státusszal rendelkező Eisenstadt és Rust városokat is), Mattersburg, Güssing, Oberpullendorf és Oberwart területekre terjed ki a bilaterális szerződés.

A munkaadók által kérvényezhető papírt csak a következő feltételek teljesítése mellett adják ki: (a) betartják az osztrák fizetési és munkafeltételeket, (b) nincs megfelelő

¹⁸ http://www.eu2004.hu/index.php?op=kerdesvalasz_tema_lista&category_id=027001

Letöltve: 2006. január 24.

¹⁹ ÓNÓDI 2001: 337-338.

²⁰ HVG 2005/44. szám p. 62.

pótmunkaerő, (c) a cég maga „használja” – vagyis nem kölcsönzi másnak – a dolgozót, (d) és a dolgozó korábban nem lehetett illegális munkavállaló.

Hiányszakmákban (számítástechnikai szakemberek, orvosok, kórházi és házi ápolók, wellness szakemberek) és a mezőgazdasági és vendéglátó-ipari szakmunkások esetében könnyebben adnak munkavállalási engedélyt. Szezonális munkavállalási engedélyt csak 6 hónapra adnak. Aki legalább öt évig részt vesz a szezonmunkában, az kaphat tartós munkavállalási engedélyt.

2008. január 1-jétől 50 szakma esetében könnyítéseket vezettek be az osztrák hatóságok. Amennyiben a magyar munkavállaló megfelelő szakképesítéssel rendelkezik, úgy a korábbi kvóták túlléphetőek.²¹ A magyarok közül körülbelül 40 ezer ember mutatott hajlandóságot a külföldi munkavállalásra 2006-ban. Számukra a legnagyobb vonzerővel Németország és Ausztria bírt. A Világgazdaság információja szerint 2007-ben már 22 ezer magyar dolgozott Ausztriában. A szakértők jelenleg legalább 10 ezerre becsülik az illegális magyar munkavállalók számát Ausztriában – részben építőmunkások, takarítók, mezőgazdasági munkát végzők, számítástechnikusok, vendéglátósok, sofőrök.²²

A határok megnyitásokor sok határőr, finánc, munkaügyi ellenőr munkanélkülivé vált volna, ezért őket most a KIAB (Kontrolle Illegaler Ausländerbeschäftigung) alkalmazza, mely az illegális foglalkoztatást ellenőrzi. Központjuk a bécsi pénzügyminisztériumban működik, de egységeik minden osztrák tartományban megtalálhatók. A „korrekt” feketén foglalkoztatók az ellenőrzéskor azzal érvelnek, hogy az új munkás éppen most érkezett a céghez, nem volt még idő bejelenteni a társadalombiztosítónál (a bejelentési határidő 7 nap volt). 2007-től azonban az alkalmazás első napjától értesíteni kell a hatóságokat az új munkavállalóról – kísérletképpen 2006 januárjától Burgenlandban élt ez a szabályozás.

Ausztriában a munkavállalók szakszervezetei nagyon erősek, erősen védik az osztrák munkahelyeket. Éppen ezért az osztrák kormány az első két év letelte után sem akart szembemenni velük, és nem nyitotta meg határait a szabad munkavállalás előtt. Csizmár Gábor, foglalkoztatáspolitikai és munkaügyi miniszter 2006-ban a következőképpen nyilatkozott a kialakult helyzetről: *„A legutóbbi beszélgetésen az osztrák kollégámmal megállapítottuk, hogy az nem elegendő a helyzet megoldására, hogy mi mit szeretnénk. Muszáj, hogy a szociális partnerek, vagyis a munkáltatók és a munkavállalók is tárgyaljanak egymással. Ennek érdekében én átadtam a teljes tárgyalási tervemet a szakszervezeteknek és a*

²¹ http://www.mfa.gov.hu/kulkepviselet/AT/hu/hu_tudnivalok/nem_onallo_munkavallalas.htm

Letöltve: 2008. február 20.

²² HVG 2005/44. szám p. 61.

munkáltatók szervezeteinek, és arra kértem őket, hogy a tárgyalási programomat látva, vegyék fel ők is a kapcsolatot az aktuális partnerekkel.”²³

Az előbbi idézetből is jól látszik tehát, hogy nem elég a politikai intézmények közötti jó párbeszéd, annak a munkaadók és (az esetleges külföldi) munkavállalók között is jól kell működnie. A korlátozások fenntartásának egyébként foglalkoztatáspolitikai értelemben semmilyen alapja nincs, és 2004-ben sem volt. Nem létezik sem az EU, sem a tagországok, sem kutatók által készített olyan migrációs elemzés, ami a korlátozásokat megindokolhatná, és ezt az informális találkozókon a politikusok is elismerik. A 2+3+2-es szabály bevezetésének inkább belpolitikai okai vannak, és ehhez nagyban hozzá tartozik az is, hogy melyik ország mennyire nyitott a többi országgal szemben. A munkaerőpiac teljes liberalizációjának nem az az alapvető célja, hogy több magyar vállaljon külföldön munkát, hanem az, hogy minden országban azonos feltételek mellett jusson álláshoz, hiszen ezzel kevesebb lenne a feketemunka és a jogszabálykerülés.

9.

A magyar munkaerőpiac problémája, hogy egyre kevesebb az az aktív munkavállalói réteg, akiknek „el kell tartaniuk” a növekvő inaktív réteget. A képzési idő meghosszabbodásával is jelentősen nőtt az inaktív népesség száma, valamint Magyarországon is megjelent az öregedő társadalom problémája, ugyanúgy, mint a többi Uniós tagállamban. Éppen ezért a fiatal munkavállalói réteget jobban kellene ösztönözni az itthon maradásra, vagy legalábbis a külföldi tanulmányok, esetleg munkavállalás utáni mihamarabb hazatérésre, mely a magyar gazdaságnak is jobb lenne. Az érdekellentétek Magyarországon is markánsan megjelennek: míg az Európai Unió normáit és irányelveit követve szeretnénk mobilabbá tenni társadalmunkat, addig a gazdasági fellendülés érdekében a magyar munkaerőt itthon akarjuk tartani, hiszen akkor itthon fizetik adójukat, ezen ország költségvetési bevételeinek szerves részét képezve. Összességében tehát elmondható, hogy a Schengeni Egyezmény hozzájárult a négy fő szabadságjog megvalósulásához, de a munkaerő szabad áramlásának nem mindig a fizikai határok a korlátai, hiszen a társadalmi mobilitás is ugyanolyan fontos tényező. A vita tehát nem megoldott, de ahogy az elmúlt években, úgy a következő esztendőkből is releváns téma lesz a munkaerő mobilitás az Európai Unióban.

²³ <http://www.fn.hu/index.php?action=nyomtat&id=34&cid=111049&layout=no&id=34>

Letöltve: 2006. március 19.

Felhasznált irodalom

- HORVÁTH Zoltán* (2007) Kézikönyv az Európai Unióról, Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. pp. 413-424.
- LOSONCZ Miklós* (2004) Európai uniós kihívások és magyar válaszok – Az EU-csatlakozás várható hatásai Magyarország nemzetközi versenyképességére, Budapest: Osiris Kiadó pp. 161-167.
- SOMSSICH Réka* (2005) Az áruk, személyek, a szolgáltatás és a tőke szabad mozgása In.: *MARJÁN Attila* (Szerk.) (2005) Az Európai Unió gazdasága, Budapest: HVG Könyvek pp. 269-275.
- SZALAY Klára – SZABÓ Gergely* (2007) Románia európai uniós csatlakozása a Magyar Köztársaság Országgyűlésének munkájában In: Európai Tükör 2007/10. XII. évfolyam Budapest: Magyar Külügyminisztérium pp. 59-84.
- TRASER, Julianna* (2008) Who's afraid of the EU's latest enlargement?, Bruxelles: European Citizen Action Service

Baksa Eszter:
Munkaerő mobilitás a Schengeni Egyezmény függvényében
(Mellékletek)

1. számú melléklet

Határaink 2007. december 21-től

Forrás: FEJES Zsuzsanna, SALLAI János, SOÓS Edit, TÓTH Judit (Szerk.), VÁJLOK László (2007) Európai Műhelytanulmányok – Schengenre hangolva 113. szám, Budapest: Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma p. 13.

- Megszűnik az ellenőrzés
- Románia teljes jogú Schengen taggá válásával megszűnő ellenőrzés
- Külső határ

2. számú melléklet

Külföldi munkavállalók Magyarországon

	Érvényes engedélyek, regisztrálások és zöldkártya igazolások 2006. szeptember 30-án	Érvényes engedélyek, regisztrálások és zöldkártya igazolások 2007. szeptember 30-án	Kiadott engedélyek, bejegyzett regisztrálások és zöldkártya igazolások 2006. január 1. és szeptember 30. között	Kiadott engedélyek, bejegyzett regisztrálások és zöldkártya igazolások 2007. január 1. és szeptember 30. között
Összesen:	66 902	66 870	56 955	42 576
Ebből román	31 453	28 475	28 494	20 082
bolgár	161	326	160	212
szlovák	16 865	17 278	12 377	7 413
ukrán	8 091	8 546	7 368	6 357

Forrás: http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=stat_kulf_munkavall_mo-on Letöltve: 2008. február 27. „Adatok a külföldi állampolgárok magyarországi munkavállalásáról a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal nyilvántartásai alapján 1996-2007. III. negyedév”

De inisprudencia et iure publico

JOG- ÉS POLITIKATUDOMÁNYI FOLYÓIRAT
II. évfolyam, 2008/2. szám